Utbildningsutskottets betänkande 1980/81: 8

med anledning av motioner om undervisning för invandrare, m. m.

Motionerna

1979/80: 241 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar att begreppen hemspråksträning resp. hemspråksundervisning bör utbytas mot modersmålsträning och modersmålsundervisning, varvid innehållet i träningen/undervisningen skall utvidgas till att även omfatta modersmålets kultur och historia,

2. att riksdagen beslutar att bidrag till kostnader för undervisning i modersmål (hemspråk) och för studiehandledning på modersmålet (hemspråket) skall utgå för 1,5 veckotimmar för varje elev som deltar i verksamheten,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändrade bestämmelser för modersmålsundervisning för invandrarbarn med syfte

a) att modersmålsundervisningen görs obligatorisk och ges samma ställning som övriga obligatoriska ämnen inom grundskolan,

b) att, även då modersmålsundervisningsgrupp omfattande fyra elever ej kan ordnas, varje elev skall garanteras minst 5 veckotimmar modersmålsundervisning och att statsbidrag skall utgå i enlighet med detta.

1979/80: 525 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder i syfte att göra stödundervisning för invandrarelever obligatorisk för de elever som av skolan bedöms vara i behov av sådan undervisning.

(Yrkandena 1–3 har utskottet behandlat i betänkande 1979/80: 34.)

1979/80: 669 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast inrätta en grundutbildning för lärare i svenska som främmande språk med samhällsorientering för vuxna,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om att åtgärder snarast bör vidtas för att inrätta en särskild behörighetsgivande utbildning för invandrarlärare som tjänstgör på visstidsförordnande samt bereda dessa möjlighet att genomgå utbildningen med oavkortad lön.

1979/80: 898 av Eva Winther (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan utformning av skolöverstyrelsens och universitets- och högskoleämbetets utbildningsplaner för vissa utbildningar att invandrarkunskap kan ingå som obligatorium och att insatser görs för att få fram fler "utbildare".

1979/80:899 av Eva Winther (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att frågan om meritvärdering för tvåspråkig person med invandrarbakgrund och möjligheterna till komplettering av utländsk utbildning snabbt övervägs inom universitets- och högskoleämbetet samt skolöverstyrelsen.

1979/80:1305 av Göran Persson m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att studiehandledning på hemspråk i grundskolan skall vara obligatorisk i den omfattning skolan bedömer det nödvändigt,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om försöksverksamhet med engelska för invandrarelever,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om studie- och yrkesorientering för invandrarelever,

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om tilläggsdirektiv till utredningen om elevvårdsarbetet i skolan,

5. att riksdagen beslutar anhålla att regeringen anordnar försöksverksamhet för invandrarelever inom vård- och socialservicelinje i gymnasieskolan i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkande 6 har utskottet behandlat i betänkande 1979/80:26.)

1979/80:1993 av Lahja Exner m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för

1. att studie- och yrkesorientering (syo) förstärks generellt i invandrartäta områden och att möjligheterna för syo på de större invandrarspråken förbättras,

2. att intagningsbestämmelserna till gymnasieskolan bör ändras så att engelska inte är ett oundgängligt krav för invandrareleverna – deras kunskaper i hemspråket bör kunna vägas in vid intagningen,

3. att undersökning bör göras om orsakerna till studieavbrotten och de dåliga studieresultaten för invandrarungdomarna.

1979/80:1995 av Gunnel Jonäng (c) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas att riksdagen hos regeringen begär

2. att möjligheterna att ge studie- och yrkesorientering (syo) på de större invandrarspråken förstärks för att nå ut i invandrarhemmen med yrkesvägledning; i invandrartäta områden bör syo förstärkas generellt,

3. att intagningsbestämmelserna till gymnasiet ändras så att engelska inte är ett oundgängligt krav för invandrareleverna – deras kunskaper i hemspråket bör kunna vägas in i värderingarna,

4. att en undersökning görs om orsakerna till studieavbrotten och de dåliga studieresultaten för invandrarungdomarna,

5. att introduktionskurserna vidareutvecklas både till innehåll och till tidsomfång.

(Yrkande 1 har behandlats av arbetsmarknadsutskottet i dess betänkande 1979/80: 25.)

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet yrkanden i åtta motioner, vilka väckts under riksmötet 1979/80 och gäller frågor om invandrare i grundskolan, gymnasieskolan och högskolan.

Hemspråksundervisning och stödundervisning i svenska

Riksdagen antog våren 1976 riktlinjer för dels hemspråksträning för alla de sexåringar som omfattas av den allmänna förskolan, dels hemspråksundervisning i grundskolan och gymnasieskolan (prop. 1975/76: 118, UbU 1975/76: 33, rskr 1975/76: 391). Våren 1977 beslöt riksdagen om regler för statsbidrag till denna verksamhet (prop. 1976/77: 22, UbU 1976/77: 10, rskr 1976/77: 111). Våren 1979 utvidgades verksamheten i förskolan till att gälla även femåringar (prop. 1978/79: 100, SoU 1978/79: 28, rskr 1978/79: 262).

Statsbidrag utgår till hemspråksundervisning i skolan innefattande undervisning i hemspråk och studiehandledning på hemspråk. Därutöver utgår statsbidrag till stödundervisning i svenska språket.

Hemspråksundervisning är frivillig för eleverna. Stödundervisning i svenska är obligatorisk för dem som av skolan bedöms vara i behov därav.

Antalet elever med annat hemspråk än svenska var vecka 45 år 1979 85 449 i grundskolan och 11 557 i gymnasieskolan, dvs. sammanlagt 97 006 elever. I grundskolans hemspråksundervisning deltog 47 100 elever och i dess studiehandledning på hemspråk 16 369 elever. I gymnasieskolan deltog 2 968 elever i hemspråksundervisning och 661 elever i studiehandledning på hemspråk. I stödundervisning i svenska deltog 36 805 elever i grundskolan och 1 542 elever i gymnasieskolan.

Benämningen hemspråk bör enligt motion 1979/80: 241 (yrkande 1) bytas ut mot benämningen modersmål. Samtidigt bör innehållet i modersmålsundervisningen i skolan och modersmålsträningen i förskolan "utvidgas till att omfatta även modersmålets kultur och historia".

Riksdagen avslog vid riksmötena 1978/79 och 1979/80 i enlighet med utskottets hemställan motsvarande motionsyrkanden (UbU 1978/79: 9 och 1979/80: 10). Utskottet hänvisade därvid bl. a. till att benämningen hemspråk anknyter till det språk som används i barnets hem och till att benämningen modersmål inte längre används i skolförordning eller läroplaner. Utskottet redovisade också att hemspråksträningen och hemspråksundervisningen redan innehåller undervisning om ursprungslandets historia och kultur i övrigt samt om dess natur. Utskottet finner inte anledning för riksdagen att nu frångå sina tidigare ställningstaganden, varför motion 1979/80: 241 yrkande 1 bör avslås av riksdagen.

Enligt motion 1979/80:241 (yrkande 3 a) skall riksdagen hos regeringen hemställa om förslag till ändrade bestämmelser så att *hemspråksundervisningen* blir *obligatorisk* för eleverna och får samma ställning som övriga obligatoriska ämnen i grundskolan. Motionärerna hävdar att en rad vetenskapliga undersökningar klart visat att man måste ha ett fullt utvecklat modersmål för att kunna lära sig och behärska ett nytt språk. Det av riksdagen år 1975 fastlagda jämlikhetsmålet för invandrarpolitiken måste enligt motionärerna innebära att svenska barn och invandrarbarn får samma rätt till sina modersmål genom obligatorisk undervisning i dem.

I motion 1979/80:1305 (yrkande 1) hemställs att riksdagen skall ge regeringen till känna att *studiehandledning på hemspråk* skall bli *obligatorisk* för eleverna i den omfattning skolan bedömer det nödvändigt för att eleven skall tillgodogöra sig undervisningen. Detta får dock inte medföra stadigvarande placering av elev i hemspråksklass mot föräldrarnas uttalade önskan.

Som utskottet nyss nämnt är deltagande i hemspråksundervisning, inkl. studiehandledning på hemspråk, frivilligt för eleverna. Denna princip fastlades av riksdagen år 1975 i samband med att tre mål för invandrarpolitiken fastställdes, nämligen jämlikhet, valfrihet och samverkan (prop. 1975:26, InU 1975:6, rskr 1975:160). Valfrihetsmålet innebär valfrihet för medlemmar av språkliga minoriteter att själva välja i vilken grad de vill bibehålla och utveckla sin ursprungliga, kulturella identitet inkl. sitt språk. Med hänvisning till sitt beslut år 1975 har riksdagen vid flera senare tillfällen, senast hösten 1979 (UbU 1979/80:10), avslagit motioner om obligatorisk hemspråksundervisning. Innebörden av målen för invandrarpolitiken skall preciseras av den nyligen tillsatta invandrarpolitiska kommittén (Dir 1980:48).

I skolöverstyrelsens (SÖ) handlingsprogram för invandrarfrågor som presenterades förra året hävdades att den rena undervisningen *i* hemspråk fortfarande borde vara frivillig medan studiehandledningen *på* hemspråk borde vara obligatorisk för eleven om skolan bedömer detta nödvändigt för att kunskaper skall kunna förmedlas till eleven. De ekonomiska konsekvenserna har inte beräknats i handlingsprogrammet.

Utskottet har låtit SÖ göra en uppskattning av kostnaderna för obligatorisk hemspråksundervisning (inkl. studiehandledning på hemspråk) med nuvarande bidragsregler. Den frivilliga hemspråksundervisningen beräknas i 1980/81 års löneläge kosta 197 milj. kr. Obligatorisk hemspråksundervisning uppskattas kosta ca 325 milj. kr., dvs. ca 128 milj. kr. mer än den frivilliga hemspråksundervisningen. SÖ har också försökt uppskatta kostnaderna för ett obligatorium enbart i vad gäller studiehandledning på hemspråk. Ett sådant obligatorium skulle kunna innebära en merkostnad av ca 40 milj. kr. i förhållande till nuvarande kostnad för den frivilliga hemspråksundervisningen.

Mot den redovisade bakgrunden finner utskottet att riksdagen bör avslå

yrkande 3 a i motion 1979/80:241 om ett obligatorium i vad gäller hela hemspråksundervisningen. Utskottet hänvisar därvid som tidigare till att det av riksdagen år 1975 fastställda valfrihetsmålet för invandrarpolitiken fortfarande står fast. Utskottet vill dessutom framhålla att det i dagens ekonomiska läge skulle vara svårt att införa en obligatorisk hemspråksundervisning. Därtill kommer att bristen på hemspråkslärare i flera av de närmare 60 språk på vilka hemspråksundervisning f. n. bedrivs redan nu är besvärande.

Då det gäller yrkande 1 i motion 1979/80:1305 om obligatoriskt deltagande i studiehandledning på hemspråk måste utskottet först konstatera att det är mycket svårt att uppskatta hur många av de omkring 38000 elever som inte deltar i hemspråksundervisning, som verkligen skulle bedömas behöva delta i studiehandledning på hemspråk. Utskottet förutsätter att SÖ, som i sitt handlingsprogram föreslagit obligatorisk studiehandledning på hemspråk, kommer att närmare studera frågan. Med hänvisning till vad som nu anförts föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:1305 yrkande 1. I sammanhanget vill utskottet erinra om att kommunerna skall informera invandrareleverna och deras föräldrar om rättigheten till hemspråksundervisning och studiehandledning på hemspråk. Utskottet förutsätter att denna information klargör för invandrareleverna och föräldrarna betydelsen av att eleverna har sådana språkkunskaper att de kan tillgodogöra sig undervisningen i skolan.

I motion 1979/80:241 (yrkandena 2 och 3 b) behandlas frågan om ändrade *regler för statsbidragsgivning* till hemspråksundervisningen. Riksdagen avslog i enlighet med utbildningsutskottets förslag (UbU 1979/80:10) liknande motionsyrkanden förra året med den motiveringen att statsbidragssystemet så nyligen införts och att SÖ inte föreslagit några ändrade bidragsregler. Dessa skäl för avslag har sin giltighet även i år, varför riksdagen bör avslå yrkandena 2 och 3 b i motion 1979/80:241.

Stödundervisning i svenska bör enligt motion 1979/80:525 (yrkande 4) göras obligatorisk för de invandrarelever i gymnasieskolan som av skolan bedöms behöva sådan undervisning.

Enligt SÖ:s föreskrifter den 25 november 1975 om stödundervisning i gymnasieskolan deltar elev i sådan efter klasskonferensens bestämmande. Enligt uppgift från SÖ innefattas stödundervisning i svenska för invandrarelever i denna föreskrift. Därmed är yrkande 4 i motion 1979/80:525 tillgodosett och bör avslås av riksdagen.

Introduktionskurser i gymnasieskolan för invandrarungdom

Försöksverksamhet inom gymnasieskolan med introduktionskurser om 1–2 terminer och kompletterande sommarkurser för invandrarungdomar startade under år 1977. Från och med den 1 juli 1980 regleras verksamheten i regeringens förordning den 12 juni 1980 (SÖ-FS 1980:99). Båda

kurstyperna är avsedda för invandrarungdomar som avslutat grundskolan eller inte gått i svensk grundskola och som inte påbörjat eller som avbrutit studier i gymnasieskolan. Sommarkursen är dessutom avsedd för elever i gymnasieskolan som har behov av kompletteringsstudier under sommarferierna.

I motion 1979/80: 1995 (yrkande 5) hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära att introduktionskurserna vidareutvecklas både till innehåll och till tidsomfång.

SÖ har gjort enkäter till berörda kommuner om introduktionskurserna. Resultaten av den senaste enkäten har nyligen publicerats (Dnr S 80: 1852). I denna rapport sammanfattas de erfarenheter, synpunkter och förslag till förändringar som lämnats. Dessa kommer enligt vad som anges i rapporten att noga prövas av SÖ i det fortsatta läroplansarbetet med kurserna. I november i år anordnar SÖ en konferens i frågan med berörda kommuner, samtliga länsskolnämnder m. fl. Mot bakgrund av det som nu redovisats anser utskottet att yrkande 5 i motion 1979/80: 1995 är tillgodosett, varför det bör avslås av riksdagen.

Engelska för invandrarelever

I SÖ:s handlingsprogram för invandrarfrågor (s. 42) sammanfattas gällande bestämmelser sålunda:

"Engelskan är ett obligatoriskt ämne i grundskolan. För inträde i gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer fordras betyg i särskild kurs från åk 9. Med betyg i allmän kurs åk 9 kommer man in på de tvååriga linjerna och de flesta specialkurserna på gymnasial nivå. I propositionen [1978/79: 180] om läroplanen för grundskolan föreslås att ovannämnda krav på särskild kurs slopas. Detta torde medverka till att öka valfriheten för många invandrarelever och underlätta deras engelskstudier på högstadiet.

På gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer samt på tvåårig social och ekonomisk linje läses engelska minst två år. På övriga linjer och linjeanpassade specialkurser är engelska tillvalsämne (dock ej på tvåårig teknisk linje där engelska eller B-språk läses *ett* år.) En elev med annat hemspråk än svenska har möjlighet att byta ut engelskan mot sitt hemspråk. För allmän behörighet för studier på högskolenivå fordras dock minst två årskurser engelska från gymnasieskola."

I motion 1979/80: 1305 (yrkande 2) hemställs att riksdagen skall ge regeringen till känna att försök bör göras med engelska som B-språk på högstadiet och som B- eller C-språk i gymnasieskolan. I samma yrkande hemställs vidare om försök med ändrade behörighetsvillkor för fortsatta studier så att inte deltagarna i de föreslagna försöken skall utestängas från sådana studier. I motionerna 1979/80: 1993 (yrkande 2) och 1979/80: 1995 (yrkande 3) yrkas att engelska inte skall vara ett oundgängligt krav för invandrarelever som söker till gymnasieskolan och att i stället kunskaper i hemspråk bör vägas in.

Utskottet vill först erinra om att SÖ i sitt handlingsprogram för invandrarfrågor tagit upp sådana förändringar som föreslås i motionerna. I årets anslagsäskanden anger SÖ att man med hänsyn till budgetanvisningarna måste avstå från att föreslå försök nästa budgetår med engelska som B- eller C-språk i gymnasieskolan.

Så länge det inte blivit klargjort hur en ändring av kraven på invandrarelevers engelskkunskaper påverkar deras möjlighet att bedriva fortsatta högre studier bör riksdagen avslå yrkanden av det slag som nu föreligger. Utskottet anser det dock mycket väsentligt att olika åtgärder prövas för att underlätta invandrarelevers skolgång, t. ex. individuellt utformade studieprogram i engelska i grundskolan för nyss invandrade elever eller senare studiestart i engelska än i årskurs tre. Det är också betydelsefullt att invandrarelever kan förbättra sina kunskaper i bl. a. engelska genom introduktionskurserna inom gymnasieskolan. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1979/80: 1305 yrkande 2, 1979/80: 1993 yrkande 2 och 1979/80: 1995 yrkande 3.

Studie- och yrkesorientering samt elevvård för invandrarelever m. m.

SÖ har den 30 juni 1979 i skrivelse till regeringen lämnat förslag om hur statsbidraget till studie- och yrkesorientering, syo, skall utformas. Därvid har SÖ bl. a. föreslagit att ett extra statsbidrag skall utgå för *syo för invandrarelever* i grundskolan och gymnasieskolan. Förslaget bereds f. n. i regeringskansliet.

I motion 1979/80: 1305 (yrkande 3) hemställs att riksdagen skall ge regeringen till känna att syo för invandrarelever måste förstärkas i samband med regeringens kommande förslag om syo. I motionerna 1979/80: 1993 (yrkande 1) och 1979/80: 1995 (yrkande 2) hemställs att riksdagen skall uttala att syo förstärks i invandrartäta områden och att möjligheter till syo på större invandrarspråk förbättras.

SÖ:s förslag om syo-verksamheten bereds f. n. inom regeringskansliet. Utskottet utgår från att regeringen i detta sammanhang särskilt beaktar invandrarelevernas behov av en förstärkt studie- och yrkesorientering. I avvaktan på regeringens förslag bör riksdagen nu avslå motionerna 1979/80: 1305 yrkande 3, 1979/80: 1993 yrkande 1 och 1979/80: 1995 yrkande 2.

Utredningen (U 1978: 04) om elevvårdsarbetet i skolan bör enligt motion 1979/80: 1305 (yrkande 4) få tilläggsdirektiv med uppdrag att särskilt behandla *elevvård för invandrarelever*. Motionärerna påpekar att elevvårdskommitténs direktiv inte innehåller något om en särskild behandling av problemen med invandrarelever. De anför att den elevvårdspersonal som skall ge eleverna stöd och vägledning sällan talar invandrarnas språk. Därav följer att de metoder som används i elevvårdsarbetet ofta inte kan utnyttjas. De kommuner där koncentrationen av invandrare är stor har sällan resurser att själva utarbeta det material som behövs eller bekosta nödvändig utbildning och fortbildning av sin personal.

Elevvårdskommittén beräknas avlämna sitt slutbetänkande under våren 1981. Sävitt utskottet kan bedöma är det därför inte lämpligt att nu begära att tilläggsdirektiv för kommittén skall utfärdas. Utskottet utgår dock från att regeringen i senare sammanhang kommer att ta upp frågan om elevvård för invandrarelever.

Utskottet vill erinra om att SÖ i sitt handlingsprogram bl. a. uttalat att metoder för elevvårdsarbetet med invandrarelever måste utarbetas snarast. Vidare anser SÖ att elevvårdspersonal måste utbildas för arbete med invandrarelever.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80: 1305 yrkande 4.

I motionerna 1979/80: 1993 (yrkande 3) och 1979/80: 1995 (yrkande 4) hemställs att riksdagen skall uttala att *invandrarungdomarnas studieavbrott* och dåliga *studieresultat* bör undersökas.

Med medel från anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet bekostas undersökningar av invandrarelevernas skolsituation. En första rapport från ett projekt benämnt "Invandrarbarnen i skolan och på arbetsmarknaden" kommer inom kort att publiceras. Ett projekt benämnt "Utvärdering av invandrarnas totalsituation i skolan" planeras f. n. Vidare har gymnasieutredningen (U 1976: 10) i uppdrag att ingående undersöka orsakerna till studieavbrott i gymnasieskolan och föreslå åtgärder som gör gymnasieskolan bättre anpassad till de grupper som avbryter studierna. Kommittén skall också överväga insatser för sådana elever som inte utnyttjar gymnasieskolans utbildning i samma utsträckning som andra. Detta kan gälla t. ex. invandrare. Mot denna bakgrund anser utskottet att några särskilda åtgärder från riksdagens sida inte behövs för att få till stånd de av motionärerna begärda undersökningarna. Riksdagen bör därför avslå motion 1979/80: 1993 yrkande 3 och 1979/80: 1995 yrkande 4.

Utbildning av vissa lärare i svenska som främmande språk

Riksdagen bör enligt motion 1979/80: 669 hemställa hos regeringen om åtgärder för att snarast anordna grundutbildning för lärare i svenska som främmande språk (yrkande 1) samt behörighetsgivande utbildning för vissa obehöriga lärare i svenska som främmande språk inom arbetsmarknadsutbildningen, AMU (yrkande 2). I det senare fallet skall dessa lärare beredas tillfälle gå igenom utbildningen med oavkortad lön.

Förra året avslog riksdagen motsvarande motionsyrkanden med hänvisning till pågående arbete inom utredningen (A 1978: 7) om svenskundervisning för invandrare (SFI-utredningen) vilken skall behandla tillgången på och behovet av lärare för denna undervisning.

I sitt handlingsprogram för invandrarfrågor har SÖ tagit upp grundutbildning för lärare i svenska som främmande språk inom grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Detta har vidareutvecklats i ett

detaljerat förslag till regeringen daterat den 29 augusti 1980. Förslaget omfattar bl.a. utbildning av lärare i svenska som främmande språk för AMU samt vissa åtgärder för obehöriga lärare inom AMU som länge undervisat i svenska som främmande språk. Då SÖ:s förslag nu prövas inom regeringskansliet och SFI-utredningens arbete ännu pågår föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:669.

Tvåspråkighet inom vårdutbildning m.m.

I motion 1979/80:1305 anförs att kommunernas behov av *tvåspråkig vårdpersonal* inom barn- och ungdomsvård, socialvård, sjukhus- och åldringsvård samt psykiatrisk vård är stort. Motionärerna anser att även denna samhällssektor måste anpassas efter invandrarnas behov. I motionen (yrkande 5) föreslås därför att riksdagen hos regeringen skall anhålla om försöksverksamhet med en för invandrarelever anpassad undervisning på gymnasieskolans vårdlinje och sociala servicelinje. Tvåspråkiga elever skall ges företräde till ett antal platser avsedda för sådan försöksverksamhet.

Med anledning av riksdagens beslut om hemspråksundervisning för invandrarbarn (prop. 1975/76:118, UbU 1975/76:33, rskr 1975/76:391) fick SÖ regeringens uppdrag att i samråd med socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen utarbeta förslag till regler för intagning av tvåspråkiga personer som vill genomgå barnskötarutbildning. Enligt SÖ:s bestämmelser (ASÖ 1976/77:37) skall denna sökandegrupp föras till och bedömas inom ramen för fri kvot. För intagning till olika angivna barnskötarutbildningar och till vårdlinjens gren för barna- och ungdomsvård skall den fria kvoten utnyttjas för att ge behöriga sökande med minoritetsspråk som modersmål företräde. Enligt vad utskottet har inhämtat har denna verksamhet i viss utsträckning medfört extra kostnader då tolk eller hemspråkslärare ibland måst anlitas.

SÖ har i sitt handlingsprogram diskuterat hur invandrarelevernas tvåspråkighet skall kunna tas till vara i gymnasieskolan. SÖ anser t.ex. att elever inom vårdlinjen skall kunna få en kurs liknande kontakttolkutbildningen för sjukvårdstolkning. Vidare anser SÖ att yrkesterminologikurser på hemspråk bör kunna införas inom vissa specialkurser och viss yrkesinriktad utbildning.

Utskottet finner att det är en angelägen fråga som tas upp i motionen. Det är väsentligt för invandrarna att det finns personer inom vårdområdet som kan tala deras språk. Utskottet anser därför att SÖ bör få regeringens uppdrag att närmare pröva hur man inom gymnasieskolan skall kunna utbilda tvåspråkig personal för skilda delar av vårdområdet och att lägga fram de förslag som övervägandena ger anledning till. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med anledning av motion 1979/80:1305 yrkande 5 som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt motion 1979/80: 899 bör universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och SÖ få i uppdrag att snabbt överväga frågan om *meritvärdering och komplettering av utländsk utbildning*. Motionären avser i första hand utbildning inom vårdområdet men nämner även lärarutbildning.

Inom UHÄ finns en särskild projektgrupp för frågor om invandrarna i den högre utbildningen. Denna grupp har t. ex. föreslagit att invandrarnas möjligheter att få del av högskoleutbildning skall ökas, särskilt inom utbildningar där det finns behov av tvåspråkiga yrkesutövare. Man bör enligt gruppen i större utsträckning än hittills låta invandrare tillgodoräkna sig tidigare utbildning i hemlandet. Man bör även underlätta för invandrare att få komplettera sin tidigare utbildning genom att antas lokalt till senare delen av utbildning där tomma platser uppstått (UHÄ-FS 1980: 31). Projektgruppens förslag till åtgärder kommer att remitteras av UHÄ till högskoleenheterna. Föreskrifter om tillgodoräknande av utländsk utbildning kommer att föras in i utbildningsplaner för allmänna linjer. Så har redan skett för förskollärar- resp. fritidspedagoglinjerna.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att riksdagen varje år anvisar särskilda medel för kurser och prov för utländsk medicinalpersonal, budgetåret 1980/81 närmare 2,2 milj. kr. (prop. 1979/80: 100, bil. 8, punkt G 14, SoU 1979/80: 32, rskr 1979/80: 237). Socialstyrelsens nämnd för utländsk medicinalpersonal handlägger frågor om kompetens hos och fortsatt utbildning fram till legitimation (motsv.) av läkare, sjuksköterskor, barnmorskor, sjukgymnaster, medicinsk-tekniska assistenter och annan jämförlig medicinalpersonal.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att något särskilt uttalande i frågan från riksdagens sida inte behövs, varför motion 1979/80: 899 bör avslås.

Invandrarkunskap i vissa utbildningar

Riksdagen bör enligt motion 1979/80: 898 anhålla hos regeringen om sådan utformning av SÖ:s och UHÄ:s utbildningsplaner för vissa utbildningar, t. ex. lärar-, vård-, socionom-, polis- och juristutbildningarna, att invandrarkunskap blir ett obligatoriskt inslag i utbildningarna. Vidare bör insatser göras för att få fram flera lärare med invandrarkunskaper inom dessa och andra utbildningar.

Utskottet vill erinra om att utbildningsplan för varje allmän utbildningslinje inom högskolan fastställs centralt. I sådan plan anges bl. a. syftet med linjen och det huvudsakliga innehållet i linjen. I utbildningsplanerna för t. ex. alla linjer inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken ingår en föreskrift att människans situation och livsvillkor skall uppmärksammas i utbildningen och att situationen i skola och samhälle för elever med olika etnisk, språklig, kulturell och religiös bakgrund särskilt skall uppmärksammas.

Den tidigare nämnda projektgruppen inom UHÄ för invandrarna i den högre utbildningen föreslår att invandrar- och minoritetskunskap i större utsträckning än hittills bör ingå i olika utbildningslinjer.

Statens invandrarverk har för budgetåret 1980/81 fått statsbidrag om 1,5 milj. kr. till ett projekt om ökad invandrarkunskap bland svenskar. Däri ingår delprojekt rörande invandrarkunskap i grund- och yrkesutbildning samt i fortbildning.

I syfte att få underlag för mera långsiktiga åtgärder för att förhindra tendenser till fördomar och diskriminering i fråga om invandrare tillsattes hösten 1978 en kommitté (A 1978: 6), som tagit namnet diskrimineringsutredningen (DU).

Den viktiga frågan om hur svenskarnas kunskaper om invandrarna skall ökas uppmärksammas, som utskottet redovisat, i många olika sammanhang varför den i motion 1979/80: 898 berörda frågan inte behöver påkalla någon särskild riksdagens åtgärd. Riksdagen bör därför avslå motionen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande benämningen hemspråk m. m. avslår motion 1979/80: 241 yrkande 1,
2. att riksdagen beträffande obligatorisk hemspråksundervisning avslår motion 1979/80: 241 yrkande 3 a,
3. att riksdagen beträffande obligatorisk studiehandledning på hemspråk avslår motion 1979/80: 1305 yrkande 1,
4. att riksdagen beträffande ändrade regler för statsbidrag till hemspråksundervisning avslår motion 1979/80: 241 yrkandena 2 och 3 b,
5. att riksdagen beträffande stödundervisning i svenska för invandrarelever i gymnasieskolan avslår motion 1979/80: 525 yrkande 4,
6. att riksdagen beträffande introduktionskurser i gymnasieskolan för invandrarungdomar avslår motion 1979/80: 1995 yrkande 5,
7. att riksdagen beträffande undervisning i engelska för invandrarelever samt krav på engelska för högre studier avslår motionerna 1979/80: 1305 yrkande 2, 1979/80: 1993 yrkande 2 och 1979/80: 1995 yrkande 3,
8. att riksdagen beträffande studie- och yrkesorientering för invandrarelever avslår motionerna 1979/80: 1305 yrkande 3, 1979/80: 1993 yrkande 1 och 1979/80: 1995 yrkande 2,
9. att riksdagen beträffande elevvård för invandrarelever avslår motion 1979/80: 1305 yrkande 4,
10. att riksdagen beträffande undersökning av invandrarelevers studieavbrott m. m. avslår motionerna 1979/80: 1993 yrkande 3 och 1979/80: 1995 yrkande 4,

11. att riksdagen beträffande utbildning för vissa lärare i svenska som främmande språk avslår motion 1979/80: 669,
12. att riksdagen beträffande utbildning i gymnasieskolan av tvåspråkig vårdpersonal med anledning av motion 1979/80: 1305 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
13. att riksdagen beträffande meritvärdering och komplettering av invandrares utländska studier avslår motion 1979/80: 899,
14. att riksdagen beträffande invandrarkunskap i vissa utbildningar avslår motion 1979/80: 898.

Stockholm den 13 november 1980

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Linnea Hörlén (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Kerstin Göthberg (c), Gunnel Liljegren (m), Iris Mårtensson (s), Göran Persson (s) och Ylva Annerstedt (fp).

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1980